

บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะ  
การปกครองท้องถิ่นและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง  
กรณีศึกษา: อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

Roles of Subdistrict Headmen and Village Headmen  
According to the Local Administration Act and Other  
Related Laws, Case Study: Phanat Nikhom District,  
Chonburi Province

---

จิรพันธ์ รุ่งเรือง<sup>1</sup> และ ชัยนันทธรณ์ ขาวงาม<sup>2</sup>

Jeraphon Rungrueng and Chainanthorn Khawngarm

---

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่นและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องในเขตอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ประชากรที่ศึกษาคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทุกหมู่บ้านในเขตอำเภอพนัสนิคม จังหวัด

---

<sup>1</sup> นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยนครราชสีมา

<sup>2</sup> ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำสาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา

ชลบุรี จำนวน 185 คน เครื่องมือการวิจัยแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที และ one-way ANOVA

ผลการศึกษาพบว่า

1. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี มีบทบาทตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ด้านหน้าที่ตามกฎหมายอื่น และด้านการทะเบียนต่างๆ ตามลำดับ

2. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอนนทบุรี จังหวัดนนทบุรีพบว่า (1) เมื่อเพศต่างกัน มีบทบาทตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องด้านการทะเบียนต่างๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ทางสถิติที่ระดับ .05 และ (2) เมื่อระดับการศึกษาต่างกันมีบทบาทตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องไม่แตกต่างกัน

**คำสำคัญ:** บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน, พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่

### Abstract

The research purposes were to study and to compare the roles of subdistrict headmen and village headmen according to the Local

Administration Act and other related laws, case study: Phanat Nikhom District, Chonburi Province classified by the personal factors. The target population was the 185 subdistrict headmen and village headmen of all villages in area of Phanat Nikhom District, Chonburi Province. The research instrument was the rating scale questionnaire. The data analysis statistics were the percentage, mean, standard deviation, t-test (Independent samples) and one-way ANOVA.

The research findings were:

1. The subdistrict headmen and village headmen in area of Phanat Nikhom District, Chonburi Province the roles according to the Local Administration Act and other related laws found the overall was at high level; the descending mean were the civil defense aspect, the nature and environmental conservation aspect, the governance and maintaining peace and order aspect, the career development and promotion aspect, the other legal duties aspect, and the various registrations aspect, respectively.

2. The subdistrict headmen and village headmen in area of Phanat Nikhom District, Chonburi Province found (1) when different gender had the roles according to the Local Administration Act and other related laws in term of the various registrations aspect did different at statistical significance level .05; and (2) when different education levels

had the roles according to the Local Administration Act and other related laws did not different.

**Keywords:** Roles of Subdistrict Headmen and Village Headmen, Local Administration Act

### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้จัดรูปแบบการบริหารในการบริหารเป็น 3 ส่วน คือ การบริหารราชการส่วนกลาง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น โดยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยในปัจจุบันนั้น ได้มีการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินให้มีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ แต่การปกครองท้องถิ่นที่ระดับตำบล หมู่บ้าน กำนันผู้ใหญ่บ้าน ยังมีหน้าที่เป็นหัวหน้าปกครองราษฎรในเขตตำบลและหมู่บ้านโดยตรง จึงถือได้ว่ากำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นตัวแทนหรือเป็นผู้นำของประชาชนอย่างแท้จริง บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นบุคคลที่ประชาชนให้ความเชื่อถือและไว้วางใจ ให้เป็นตัวแทนของชุมชนจึงมีบทบาทต่อวิถีชีวิตอยู่ทั่วไปของประชาชนในชุมชน ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของประชาชนในเรื่องต่างๆ เช่น การเจ็บป่วย การทำมาหากิน การศึกษาของบุตรหลาน ภัยอันตรายต่างๆ เช่น โจรผู้ร้าย น้ำท่วม ภัยแล้ง ภัยจากมลภาวะและสภาพแวดล้อมเป็นพิษ เป็นต้น นอกจากนี้บทบาทสำคัญของกำนันผู้ใหญ่บ้านในฐานะที่เป็นผู้นำของท้องถิ่นอีกบทบาทหนึ่งก็คือ การเป็นผู้นำในการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการเมือง ตลอดจนด้านอื่นๆ เป็นต้น

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีฐานะพนักงานฝ่ายปกครองในระดับท้องถิ่น มีบทบาทหน้าที่ปกครองและบริหารการปกครอง “ท้องถิ่น” ซึ่งได้ถือกำเนิดและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และตราจนปัจจุบัน ยังคงกล่าวได้ว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านมีทั้งบทบาทและอำนาจหน้าที่ในเขตการปกครองที่เรียกว่าตำบลและหมู่บ้าน โดยต้องรับผิดชอบงานของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นส่วนงานกำกับดูแลโดยตรง รวมทั้งงานของภาคส่วนอื่นๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ที่นำลงไปปฏิบัติในตำบล หมู่บ้าน กำนันผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นกลไกสำคัญ ที่จะทำให้งานดังกล่าวบรรลุเป้าหมาย พนักงานฝ่ายปกครองในระดับท้องถิ่นที่ตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่นจึงมีความสำคัญในการบริหารราชการแผ่นดินของไทยเป็นอย่างยิ่ง (พัฒนศิณ สำเร็จรัมย์, 2560) ในระยะต่อมาได้มีการสถาปนาโครงสร้างการบริหารราชการส่วนภูมิภาคขึ้น ที่มีจังหวัดและอำเภอขึ้นเป็นโครงสร้างส่วนบนอีกชั้นหนึ่ง การที่การปกครองท้องถิ่นมีลักษณะดังกล่าว ส่งผลให้กำนันผู้ใหญ่บ้านของไทยมีพัฒนาการต่อเนื่อง ตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน เกิดขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ในครั้งการปฏิรูปการเมืองการปกครองของไทยครั้งสำคัญ เนื่องจากการสภาวะการณ์ในขณะนั้นประเทศไทยต้องเผชิญกับภัยคุกคามด้านต่างๆ โดยเฉพาะภัยคุกคามจากภายนอกประเทศจากการคุกคามของประเทศมหาอำนาจตะวันตกที่แผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาถึงประเทศเพื่อนบ้านขณะที่การปกครองของไทยในขณะนั้นยังไม่ทันสมัยและไม่มีเอกภาพทางการเมืองการปกครองเท่าที่ควร การปฏิรูปการเมืองการปกครองของไทยดังกล่าว เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและรักษาเอกราชของชาติไว้

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญที่จะสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่นของตนและเป็นตำแหน่งที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับราษฎร ย่อมทราบว่าราษฎรในท้องถิ่นของตนมีความประสงค์สิ่งใด ควรคำนึงการปกครองหรือบำรุงส่งเสริมอาชีพวิธีใด ราษฎรในหมู่บ้านของตนจึงจะบังเกิดความสุข กำนัน ผู้ใหญ่บ้านคนใดประพฤติดี มีความซื่อสัตย์ สุจริต ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยุติธรรมชอบด้วยกฎหมายและระเบียบแบบแผนก็ย่อมได้รับการยกย่อง เป็นที่นับถือของราษฎร แต่ถ้ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประพฤติตนไม่เหมาะสม ถือพรกรถือพวก กดขี่ข่มเหงราษฎร ใช้อำนาจหน้าที่ในการทุจริต ขาดความยุติธรรมแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการในทางปกครองและสร้างความเดือดร้อนให้แก่ราษฎร บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะที่เป็นผู้นำชุมชนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อประชาชนในชุมชนคือ การทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานหรือเป็นตัวแทนของประชาชนในการติดต่อกับหน่วยงานราชการต่างๆ เพื่อช่วยแก้ปัญหาที่ประชาชนในชุมชนประสบอยู่ นอกจากนี้บทบาทที่สำคัญของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอีกประการหนึ่งคือ การทำหน้าที่เป็นผู้นำชักชวนโน้มน้าวใจให้ประชาชนมีโอกาสร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 8 พ.ศ. 2536 ประกอบกับพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552 ได้กล่าวถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลในพื้นที่ที่มีความใกล้ชิดกับราษฎรในการปฏิบัติงาน ตามกฎหมายและแนวนโยบายของรัฐ เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของราชการบริหารส่วนภูมิภาค ที่มีบทบาทหน้าที่ตามลักษณะการปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2457 ที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะเป็นผู้ประสานงานระหว่างราชการส่วนภูมิภาคกับองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น การรักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล และหมู่บ้าน การป้องกัน การปราบปรามการกระทำความผิดอาญา รวมถึงการดูแล ทุกข์ สุข ให้ความช่วยเหลือราษฎร การป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ยังเป็นเจ้าหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ย ประนีประนอมและจัดการระงับปัญหาความขัดแย้งในท้องถิ่น และยังมีฐานะเป็นตัวแทนของรัฐ ตัวแทนของราษฎร เกี่ยวกับการร้องทุกข์ ความเดือดร้อนของราษฎรเพื่อนำเสนอต่อทางราชการ

จากเหตุผลและความสำคัญข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่น และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง กรณีศึกษาอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ผลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต่อไป

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่นและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่นและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

### วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ศึกษา คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน  
ทุกหมู่บ้านในเขตอำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี จำนวน 185 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ซึ่ง  
ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และผ่านการตรวจสอบ  
ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตาม  
วิธีการของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .97

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ระหว่างวันที่ 1 กันยายน ถึง วันที่ 30  
พฤศจิกายน 2563

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การ  
ทดสอบค่าที (t-test แบบ Independent samples) และการทดสอบค่าเอฟ (F-  
test -one way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ้  
(Scheffe)

## แนวคิดและทฤษฎี

### แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาท

บทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติและการแสดงพฤติกรรมของบุคคล  
ตามสิทธิหน้าที่และภารกิจในหน้าที่ที่บุคคลนั้นดำรงตำแหน่งอยู่ รวมถึงการแสดง  
พฤติกรรมตามความคาดหวังของผู้อื่นและความคาดหวังของตนเองซึ่งการกระทำนั้น  
อาจจะเป็นไปตามความคาดหวังหรือไม่ก็ได้

## ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท (Role Theory)

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2547 : 69-71) ได้สรุปเกี่ยวกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท ดังนี้

1. ทฤษฎีของ Linton (Ralph Linton's Role Theory) กล่าวว่า บทบาทหมายถึง ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นตัวกำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างแก่ลูกศิษย์

2. ทฤษฎีของ Nadel (Nadel's Role Theory) กล่าวว่า บทบาท คือ ส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม 3 ลักษณะ คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท เช่น ครูต้องพูดเก่งหรือมีอารมณ์ขัน ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดไม่ได้ เช่น เป็นแพทย์ต้องรักษาคนไข้เป็นครูต้องสอนหนังสือและส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น ครูต้องเป็นสมาชิกคุรุสภาโดยกำหนดเป็นสมการได้ ดังนี้

$$P = f(a, b, c, n)$$

กำหนดให้ P คือ บทบาท

a คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท

b คือ ส่วนประกอบที่มีผลต่อบทบาทและขาดไม่ได้

c คือ ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย

จากสมการอธิบายได้ว่า บทบาทจะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบหลายๆ ส่วนอย่างน้อย 3 ส่วนขึ้นไป จนถึง n ส่วน

3. ทฤษฎีของ Homan (Homan's Role Theory) กล่าวว่า บทบาทของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาท

สอนหนังสือเพราะตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเรียนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบด้วย

4. ทฤษฎีของ Parson (Parson's Role Theory) กล่าวว่า บทบาทเป็นความสำคัญระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลที่มีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

5. ทฤษฎีของ Merton (Merton's Role Theory) กล่าวว่า บทบาทของบุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งและมีบทบาทควบคู่กันไปซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบทบาททางสังคมที่เขาสังกัดอยู่ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น

6. ทฤษฎีของ Good (Good's Role Theory) กล่าวว่า บทบาทคือแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคล และบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้นๆ

7. ทฤษฎีของ Guskin (Guskin's Role Theory) กล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนคือผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั้นเองและทฤษฎีบทบาทจัดเป็นข้อตกลงประการแรกที่สถาบันต่างๆ ในสังคมหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่างๆ ควรปฏิบัติอย่างไรบ้าง

### **ความเป็นมาของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน**

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีมาตั้งแต่สมัยโบราณอยู่คู่กับการปกครองของไทย เพียงแต่การเรียกชื่อสถาบันนี้แตกต่างกันคือ นับแต่ยุคสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์หรือกรุงเทพฯ สรุปรประวัติและความเป็นมาของผู้ใหญ่บ้านไว้ดังนี้

จากหลักฐานที่มีอยู่สันนิษฐานได้ว่า ในสมัยสุโขทัยนั้นแบ่งการปกครองออกเป็นมณฑล แต่ละมณฑลมีเมืองในสังกัดซึ่งแยกออกเป็นเมืองเอก โท ตรี และ จัตวา โดยแต่ละเมืองมีการปกครอง ดังนี้ เจ้าเมือง (มีตำแหน่งต่างกันตามชั้นของเมือง) ปกครองหลายหมื่นหลังคาเรือนและมีปลัดเมืองเป็นผู้ช่วย นายแขวงหรือนายอำเภอ ปกครองคนราวหมื่นหลังคาเรือน ขึ้นตรงต่อเจ้าเมือง นายแคว้นหรือกำนัน ปกครองคนราวพันหลังคาเรือน ขึ้นตรงต่อนายแขวง นายบ้านหรือผู้ใหญ่บ้าน ปกครองคนราวร้อยหลังคาเรือน ขึ้นตรงต่อนายแคว้น (สถาบันพระปกเกล้า, 2560)

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองหลวงของไทยมีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่าได้มีการจัดระเบียบ การปกครองประเทศแยกย่อยลงไปอีก กล่าวคือมีการจัดระเบียบการปกครองท้องที่ภายในเมืองหนึ่งๆ ทั้งหัวเมืองชั้นนอก และหัวเมืองชั้นใน โดยแบ่งเมืองออกเป็นแขวง แขวงแบ่งออกเป็นตำบล ตำบลแบ่งออกเป็นบ้าน ซึ่งเป็นที่รวมของหลาย ๆ ครัวเรือน แต่ไม่ได้กำหนดจำนวนคนหรือจำนวนบ้านไว้ นอกจากนี้ยังให้มีผู้ปกครอง โดยเฉพาะ ได้แก่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านซึ่งเจ้าเมืองแต่งตั้งเป็นหัวหน้า เมื่อหลายบ้านรวมกันเป็นตำบลก็มีกำนัน เป็นหัวหน้าและมักได้รับบรรดาศักดิ์เป็น “พัน” และหลายตำบลรวมกันเป็นแขวงก็จะมีหมื่นแขวงเป็นผู้ปกครอง หลายแขวงรวมกันเป็น “เมือง” มีผู้รั้งหรือพระยามหานครเป็นผู้ปกครอง เมืองนี้มีลักษณะคล้ายจังหวัดในปัจจุบัน ส่วนแขวงเทียบเท่าอำเภอ การปกครองรูปแบบนี้เป็นหลักที่ยึดถือมาจนกระทั่งถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการแก้ไขปรับปรุงการจัดระเบียบการปกครองของราชอาณาจักรไทยครั้งสำคัญ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองระดับหมู่บ้านและตำบลนั้น

ได้มีการทดลองตั้งผู้ใหญ่บ้านและกำนันขึ้นปกครองหมู่บ้านและตำบลเป็นครั้งแรกที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ.2435 ทั้งนี้ เพื่อศึกษาปัญหาและหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข ซึ่งการจัดการปกครองหมู่บ้านและตำบลใหม่นี้มีลักษณะแตกต่างจากเดิมหลายประการ โดยเฉพาะในด้านกระบวนการซึ่งปรากฏในเนื้อหาจดหมายของพระยามหาอำมาตยาธิบดี (เส็ง วิริยะศิริ) ครั้งยังเป็นหลวงเทศาจิตรวิจิตร ผู้ได้รับมอบหมายให้ทดลองตั้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน

หลังจากที่ได้ประกาศพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ.116 มาเป็นเวลานานประมาณ 17 ปี ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 จึงได้ทรงประกาศยกเลิก และประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 ขึ้นใช้บังคับแทนและถือเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน สืบมาจนปัจจุบัน

## กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้สังเคราะห์และสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา และกำหนดตัวแปรในการศึกษาดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ คือ เพศ และระดับการศึกษา ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอพนสนิม จังหวัดชลบุรี

2. ตัวแปรตาม คือ บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย 2) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ 3)

ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านการทะเบียนต่างๆ 5) ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน และ 6) ด้านหน้าที่ตามกฎหมายอื่น

สมมติฐานของการวิจัย

- 1. กำหนด ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอพนสนธิคม จังหวัดชลบุรี ที่มีเพศต่างกัน มีบทบาทตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องแตกต่างกัน
- 2. กำหนด ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอพนสนธิคม จังหวัดชลบุรี ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องแตกต่างกัน

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ในเขตอำเภอพนสนธิคม ในภาพรวมและรายด้าน

| บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน<br>ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ฯ | ระดับการปฏิบัติ |          |         |       |
|----------------------------------------------------------------------|-----------------|----------|---------|-------|
|                                                                      | $\mu$           | $\sigma$ | แปลผล   | ลำดับ |
| 1. ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย                          | 3.75            | 0.43     | มาก     | 3     |
| 2. ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ                                      | 3.70            | 0.58     | มาก     | 4     |
| 3. ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม                             | 3.77            | 0.54     | มาก     | 2     |
| 4. ด้านการทะเบียนต่างๆ                                               | 3.36            | 0.48     | ปานกลาง | 5     |
| 5. ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน                                      | 3.84            | 0.59     | มาก     | 1     |
| 6. ด้านหน้าที่ตามกฎหมายอื่น                                          | 3.70            | 0.42     | มาก     | 4     |
| โดยรวม                                                               | 3.68            | 0.50     | มาก     |       |

2. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอพุนสนิม จังหวัดชลบุรี ที่มีเพศต่างกัน มีบทบาทตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องด้านการทะเบียนต่างๆ แตกต่างกันอย่างไรมีนัยสำคัญที่ทางสถิติที่ระดับ .05

3. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอพุนสนิม จังหวัดชลบุรี ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีบทบาทตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องไม่แตกต่างกัน

## อภิปรายผล

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานสืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรจังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้ศึกษาอภิปรายผล ดังนี้

การศึกษบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ในเขตอำเภอพุนสนิม จังหวัดชลบุรี ผู้ศึกษาอภิปรายผล ดังนี้

1. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอพุนสนิม จังหวัดชลบุรี มีบทบาทตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ พัฒน์ศิณ สำเร็จรัมย์ (2560 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาความคาดหวังของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับบทบาทตามกฎหมายภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 โดยรวมและทุกด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ สมชาติ เรืองภาว (2560 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อ

บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

## 2. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า

2.1 กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี ที่มีเพศต่างกัน มีบทบาทตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องด้านการทะเบียนต่างๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับการศึกษาของ สมชาติ เรืองภาว (2560 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นว่าบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการรักษาความสงบเรียบร้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ไม่แตกต่างกัน ผลการศึกษาในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี ไม่มีผลต่อบทบาทตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับการศึกษาของ พัฒนศิลป์ สำเร็จรัมย์ (2560 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาความคาดหวังของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับบทบาทตามกฎหมายภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคาดหวังของกำนัน

ผู้ใหญบ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับบทบาทตามกฎหมาย ภายหลังการประกาศใช้  
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559

## ข้อเสนอแนะ

### 1. ข้อเสนอแนะการนำผลการศึกษาไปใช้

1.1 ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย กำนัน ผู้ใหญบ้าน  
ควรมีบทบาทในการควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย  
หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ ให้มากยิ่งขึ้น

1.2 ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ กำนัน ผู้ใหญบ้านควรมีบทบาทในการ  
สำรวจเร่งรัดจัดเก็บภาษีบำรุงท้องที่ให้มากยิ่งขึ้น

1.3 ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำนัน ผู้ใหญบ้านควรมี  
บทบาทในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ ทำลายป่าและการกระทำผิด  
ต่างๆ ในท้องที่รับผิดชอบให้มากยิ่งขึ้น

1.4 ด้านงานทะเบียนต่างๆ กำนัน ผู้ใหญบ้านควรมีบทบาททำหน้าที่เป็น  
นายทะเบียนผู้รับแจ้งการเกิด การตายและการย้ายที่อยู่ให้มากยิ่งขึ้น

1.5 ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กำนัน ผู้ใหญบ้านควรมีบทบาทในการ  
สำรวจความเสียหายจากภัยธรรมชาติ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการของ  
กระทรวงมหาดไทยให้มากยิ่งขึ้น

1.6 ด้านหน้าที่ตามกฎหมายอื่น กำนัน ผู้ใหญบ้านควรมีบทบาทในการ  
ช่วยเหลือเจ้าพนักงานที่ดินในการรับจัดที่ดิน ออกหนังสือสำคัญ หรือโฉนดที่ดิน การ  
โอน การซื้อขายให้มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาแนวทางหรือวิธีการที่เหมาะสมในการพัฒนาศักยภาพกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

2.3 ควรศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

2.4 ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ในด้านต่างๆ ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

บรรณานุกรม

ณรงค์เดช จอห์นนาน. (2550). บทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดกาฬสินธุ์. ปรินญาณิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยปทุมธานี.

บุญชม ศรีสะอาด. (2543). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สิริยาสาสน์.

พัฒนศิลป์ สำเร็จรัมย์. (2560). ความคาดหวังของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ดเกี่ยวกับบทบาทตามกฎหมายภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559. นครราชสีมา : วิทยาลัยนครราชสีมา.

พรเทพ โพธิ์ศรีศาสตร์. (2559). บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กับการรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตอำเภอมะยงวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด. ปรินญาณิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา.

พรนภัทร วีระกุล. (2559). การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติ  
ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ของกำนัน  
ผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์รัฐ  
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยนครราชสีมา.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2547). ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ :  
กรุงเทพฯสายส่ง.

สถาบันพระปกเกล้า. (2560). สารานุกรมการปกครองท้องถิ่น. นนทบุรี : สถาบัน  
พระปกเกล้า.

สมชาติ เรืองภา. (2560). ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน  
ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ. วิทยานิพนธ์รัฐ  
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยปทุมธานี.